

Дмитро Коцюбайло на фронті.
Фото: Аліна Снітко. Суспільне, культура.

Є у творчій біографії Володимира Сидька й інші фільми про реалії війни та злочини окупантів. Стрічки, які вже демонструвалися у Європі та США, розповідаючи світові про українські реалії, про ціну оборони України та захисту демократичних цінностей. А відтак це привід новому фільму режисера теж приділити увагу.

Напевно, немає сенсу переповідати в цій статті історію життя Дмитра Коцюбайла. А саме їй присвячено фільм. «Забив» у гуглі і маєш і повний, і скорочений варіанти. Однак тут важливо інше. Володимир Сидько, розповідаючи життєпис воїна з позивним «Да Вінчі», зібрав спогади про нього його мами, сестри, коханої, вчителів та побратимів. І навіть Головнокомандувача ЗСУ у 2021–2024 роках Валерія Залужного.

А ще збагатив фільм архівними матеріалами, які шукав у відкритому доступі в мережі, і серед яких є відео з камери самого «Да Вінчі», що була прикріплена в нього на шоломі. Зокрема, як на Харківщині підрозділу Дмитра Коцюбайла під час наступу росіян доводилося потихеньку відходити назад та як Да Вінчі радив місцевим мешканцям, щоби звичайні люди не потрапили під обстріл. Отож ідеться про унікальні документальні відеозаписи, яких ніхто не бачив раніше. І тут уже мова не просто про історію життя людини від дати до дати, а про те, якою ця людина була, чим тішилася і через що сумувала, як гартувалася, що їй відгукувалося і т. д.

Оце незабронзовиння персонажа дуже важливе. Спроба показати, що сучасну історію творять звичайні люди. Або ті, про яких усі думають, що вони звичайні. Принаймні, ніхто не знає, яку потугу кожен із нас носить у власній душі. Дмитро Коцюбайло теж не відразу став тим, до голосу якого прислухалися. Тихий скромний хлопчина, який старанно виконував усі домашні завдання, свого часу і натяку стороннім не давав на те, що має таку сильну харизму, яка вже незабаром змусить підкорятися йому людей зі значно більшим життєвим досвідом.

«Добровольці завжди мають дуже високу мотивацію, ділитися думками у фільмі побратим Дмитра. А коли в тебе є мотивація, то все інше приходить саме собою». Напевно, так.

Але вирости у таких лідерів, яким був Коцюбайло, попри всі мотивації, можуть хіба одиниці. Володимир Сидько, презентуючи свого героя через його думки та очима різних людей, робить спробу показати, що таке справжній патріотизм.

Цікавим є ще один момент фільму. Режисер зібрав та впорядкував друковані інтерв'ю Дмитра за 2014–2017 роки та за допомогою штучного інтелекту відновив його голос. А відтак у стрічці герой особисто розповідає власну історію власними словами, серед яких немає жодного йому приписаного. І це теж інтригує. Зрештою, особистість Дмитра Коцюбайла та, до якої кінематографісти звертатимуться ще не раз. Україні потрібні сучасні герої. За час повномасштабного вторгнення ми вже знаємо нашій державі цих героїв не бракує: бракує кінематографічних розповідей про них. Про «Привида Києва» Андрія Пільщикова з позивним «Джус», про громадського активіста Романа Рагушного, про солдата ЗСУ, що був розстріляний російськими військовими за вигук «Слава Україні!» Олександра Мацієвського та про багатьох інших відомих ширше чи відомих лишень своїй громаді, хтось із яких поповнив довгий перелік загиблих у цій війні, а інші продовжують творити героїчні речі як на передовій, так і в тилу країни.

Такі фільми потрібно знімати. Їх варто показувати насамперед у школах і вузах не колись потім, а вже сьогодні. Щоби не тільки віддати належну шану тим, хто її вартує. А мати перед очима тих, до кого доростати, на кого орієнтуватися, ким пішатися... Адже героями не народжуються – кожен завжди вибирає сам, як чинити...

21 вересня, 2024 Телеканал «Еспресо»

<https://espreso.tv/article-chomu-varto-pobachiti-da-vinchi>

З анотації до фільму:

«18-річним юнаком Дмитро пішов на фронт захищати країну від росіян. За дев'ять років на війні він став легендарним командиром, який у своїй сміливості і самовідданості слугував прикладом для багатьох побратимів. Наш фільм має на меті не лише докладно розказати історію життя великого воїна, а й дослідити еволюцію його становлення, як патріота і захисника. Цією стрічкою ми спробуємо дати відповіді також на питання, що вплинуло на формування Да Вінчі, та як юнакові вдалося створити один із найефективніших підрозділів на фронті. У фільмі глядачі почують спогади рідних, друзів і побратимів Дмитра Коцюбайла, серед яких його мама Оксана Коцюбайло, сестра Мар'яна Коцюбайло, наречена та керівниця медичної служби «УЛьФ» батальйону «Вовки Да Вінчі» Аліна Михайлова. Своїми думками про Да Вінчі поділяється Головнокомандувач Збройних сил України (2021–2024) Валерій Залужний, командир батальйону «Вовки Да Вінчі» Сергій Філімонов та інші побратими, які пліч-о-пліч воювали з Дмитром в часи АТО та під час повномасштабного російського наступу».

Від редакції: Фільм «Да Вінчі», крім України, вже показали у Великій Британії, Сполучених Штатах, Угорщині, Польщі, Австрії, Литві, Чехії. Він продовжує подорожувати Європою, привертаючи увагу до історії Дмитра та боротьби українського народу.

Фінансову підтримку для створення фільму надала Асоціація українських банків (президент Андрій Дубас).

Фільм про те, як стають воїнами

Анастасія Канівець

«Ми були рекрутами»

Режисер і сценарист Любомир Левицький

Оператор Євгеній Кирей

У фільмі знімалися: Борис Савенко, бійці Дацик, Хата, Істок, Хельга, Схід, Док та ін.

Виробництво: Ukrainian Film Division, 2024.

Пропагандистське кіно... Зазвичай над ним іронізують, його сприймають як такий собі лімінальний жанр, чи не найповніше втілення маніпуляційної сили кіномистецтва. А втім, недарма це жанр передусім війни – часу, коли суспільні, і зокрема мистецькі, сили мобілізуються для суспільного ж захисту. Тож і ставлення своє до пропагандистського кіно принаймні тимчасово відкладемо убік і подивимося на нього крізь призму поточної війни. Як на потрібну зброю, покликану нагадати, через що і за що йде війна і чому необхідно брати зброю до рук. Як пропагандистський планувався і фільм Любомира Левицького «Ми були рекрутами» про легендарну вже 3-тю окрему штурмову бригаду ЗСУ. Починалося все з рекрутингової кам-

Боєць Тоха у фільмі «Ми були рекрутами». Режисер Любомир Левицький. Ukrainian Film Division, 2024.

панії бригади «Вривайся», що мала включати документальний фільм¹, а переросло у кінострічку, що навіть увійшла у список претендентів на висунення на «Оскара» від України.

¹ Курцановська Ганна. Цей фільм не про страждання, а про героїзм і мотивацію. Свої сходили на прем'єру «Ми були рекрутами». 03.05.2024. <https://svoi.city/articles/358017/cej-film-ne-pro-strazhdannya-a-pro-geroizm-i-motivaciyu-svoi-vidvidali-premeru-mi-buli-rekrutami>

Боєць Хата у фільмі «Ми були рекрутами».

Генезу кінострічки впізнати неважко: мотиваційні відеоролики, покликані залучити новобранців до війська. Позначилася вона й на стилістиці фільму, що поєднав у собі документальне й ігрове кіно. Самі автори означають його як мок'юментарі, себто імітацію документального фільму ігровими методами. Втім, з «Рекрутами» все простіше і водночас складніше: серцевина у фільму документальна, лишень заповнена у мок'юментарійний формат вигадану сюжетну лінію новобранця 3-ї штурмової Журналіста. Це колишній студент журфаку, що по дорозі до місця призначення бере інтерв'ю в нових товаришів по зброї. Люди ці – насправді бійці Третьої штурмової, і інтерв'ю їхні – це справжні розповіді про себе, перемежовані реальними ж документальними кадрами приватними відео з фронту.

Обраний автором підхід результував у цілком передбачені переваги й недоліки. З одного боку, ігрова «обгортка» дозволила уникнути небезпеки традиційного кінопродукту з «балакаючих голів» і запропонувала чітку й зрозумілу драматургію. Вийшло щось близьке до роудмуві, з його спрямованістю вперед, до пункту призначення, до мети, причому в сенсі не тільки й стільки просторовому, скільки духовному. З іншого – балансування між ігровим і документальним кіно потребує чи не подвійного ж рівня достовірності, імерсивності – і тут уже «Рекрути» проявили себе не найкращим чином.

Структурною проблемою українського кіно є акторська гра, частково пов'язана з недоліками акторської школи в Україні, частково з невмінням режисера «розіграти» актора, перетворити його на тонкий і чутливий інструмент авторського задуму. Так вийшло, що максимально спрощений, навіть примітивний сюжет практично не дав виконавцю ролі Журналіста Борису Савенку творчого простору, його характер схематичний і маловиразний, у ньому немає розвитку. Що ж до правдивих героїв розповіді бійців, у яких Журналіст бере інтерв'ю, вони самі опинилися в ролі акторів, і це також позначилося на невимушеності й безпосередності. Хоча акторські задачі їхні максимально прості, все ж не полишає враження, що на екрані постають не стільки Тоха,

Борис Савенко у фільмі «Ми були рекрутами».

Хата чи Хельга, скільки Тоха в ролі Тохи, Хата в ролі Хати чи Хельга в ролі Хельги... Нюанс, може, незначний, але все ж він є. Інтерв'ю, взяті напряму, без «мокіюментарійного» обрамлення, зазвичай звучать живіше й безпосередніше.

Та в чому слід віддати належне авторам фільму й передусім промовцям — це в чесності. У фільмі, попри загалом героїстичний тон і відповідну стилістику, не раз підкреслено: війна — це передусім важка робота, кров, бруд і піт. Тож, закликаючи охочих вступати до лав ЗСУ, фільм і попереджає: варто серйозно зважити свої сили. Причому йдеться про сили не тільки й не стільки фізичні, скільки духовні. Як розповідає Істок, найперше витримка зраджує саме тим, хто звик покладатися на тілесну міць і агресію, любителів спортзалів і, за його виразом, «мамкіним бандитам». Натомість, згадує він, гідним штурмовиком стає слабосилий хлопчина, котрий прийшов до війська практично без фізичної підготовки. Яскравим прикладом є і Хельга — дівчина-хореографка, яка перекваліфікувалася у висококласну снайперку.

Але передусім, звісно, фільм — це прославляння мілітарної культури, втілюваної конкретною військовою частиною. Цьому підпорядкована й стилістика: Журналіст неодноразово висловлює захоплення війнами загалом і Третьою штурмовою зокрема, кінематографічні засоби — рух кінокамери, сповільнена зйомка, ракурси знизу, «плакатна» композиція кадрів, музика — покликані сформувати таку собі епічну кінорозповідь, так би мовити, кінооду бійцям. Втім, своєю надмірністю ці засоби створюють і жартівливий ефект, по суті пародіюючи зображальні штампи бойовика. Любомир Левицький прийшов до документального кіно з ігрового, причому жанрового, і це теж позначається на його стилі: він явно звик мислити кінематографічними кодами, принаймні, саме так сприймаються «Рекрути».

Чи виконає фільм свою першочергову місію — рекрутування нових бійців на захист країни? Хто зна. Втім, глядацький запит на таке кіно є: за місяць прокату стрічка збрала 5,2 млн грн, опинившись на другому місці серед документальних фільмів². Тож мотиваційне кіно Україні досі потрібне. Як потрібні і рекрути.

² Карманська Юлія. Стрічка «Ми були рекрутами» збрала 5,2 млн грн у прокаті. Це другий результат серед документальних фільмів. 30.05.2024. <https://forbes.ua/news/strichka-mi-buli-rekrutami-zibrala-52-mln-grn-u-prokati-tse-drugiy-rezultat-sered-dokumentalnikh-filmiv-30052024-21473>

Захисники неба України

Лариса Іванишина

«Захисники неба»

Режисер і оператор Іван Ясній
Продюсер Олександр Дріз
Міжнародний продюсерський центр ForPost, 2024

Режисер і оператор Іван Ясній.

Подиву гідна активність українських документалістів, котрі за період повномасштабного вторгнення встигли випустити значну кількість фільмів про події цієї війни. Переважна більшість — це висвітлення подій по гарячих слідах, розповіді про наших мужніх і безстрашних воїнів. Серед стрічок 2024 року — «Легіони світла» Артема Шевченка і Олега Гойди, «Сопілка Перуна» Євгена Мазуренка, «Реал» Олега Сенцова, «Да Вінчі» Володимира Сидька. Цього разу піде мова про стрічку Івана Ясного «Захисники неба». Про українських льотчиків-сміливців за останні два роки вже знято кілька фільмів. «Захисники неба» — із серії документального проекту «Бойові родини» — емоційні історії українських пілотів, які вражають весь світ хоробрістю, самовідданістю та майстерністю.

Ім'я режисера й оператора Івана Ясного відоме з 2014 року, відколи він почав знімати фільми про російсько-українську війну спільно з Леонідом Кантером — «Війну за свій рахунок», а також «Добровольців Божої чоти» про захисників Донецького аеропорту, а саме про Добровольчий український корпус батальйон, сформований Правим сектором. Спільна робота обох документалістів — фільм «Міф», який здобув визнання, з ним вони побували в 9-ти країнах, а на фестивалі Figueira Film Art у Португалії був визнаний найкращою документальною стрічкою. Герой «Міфу» — Василь Сліпак, соліст Паризької опери, український патріот, який перервав свою блискучу кар'єру басбаритону в Європі та повернувся в Україну для боротьби проти російських найманців на Донбасі. Він загинув на фронті від кулі російського снайпера.

Кадр з документального фільму «Захисники неба». Режисер Іван Ясній. 2023.

Фільм «Захисники неба» розповідає про молодого льотчика Івана Смеречанського з позивним «Смерека», й ширше — про нашу військову авіацію та її бойові звичаї. Батько героя фільму Валерій — також був пілотом. На камеру він розповів, що його син народився тоді, коли він виконував політ, і колеги сказали йому, що син також буде льотчиком. Так і сталося. Після лютого 2022 року батько, хоча був уже на пенсії, повернувся на аеродром техніком. А син — успішний льотчик, здійснив багато бойових вильотів. Крім розповіді молодого чоловіка про те, що він робить, камера уважно спостерігає за його екіпуванням, підготовкою до польоту, є кадри в польоті. Про цього молодого аса говорять тодішній речник Повітряних сил ЗСУ полковник Юрій Ігнат, а також заступник командира бригади Повітряних сил ЗСУ, знаменитий пілот, герой України Ростислав Лазаренко. У словах старших командирів наголошується на відмінності молодих українських пілотів від льотчиків радянських. Смерека, до речі, зізнається, що боїться висоти: коли вдома виходить на балкон, йому лячно глянути вниз. Але в небі висота його не лякає, тому що він у своїй машині, яку досконало знає, з якою в нього довірливі стосунки. Його бойова машина призначена для знищення літаків і безпілотних засобів противника в повітрі, випущена вона ще за радянських часів, тобто далеко не нова, але не підводить, і він вдячно гладить корпус літака і перед польотом, і після повернення на землю.

Добра половина фільму — це спілкування Смереки з родиною, його щирі почуття до дружини і дворічної донечки, їхня спільна радість, що повернувся з бойового завдання живий (родину знімали на прогулянці в парку), зворушливий момент, коли Марія заспокоює дитину: «Ні, мама не чіпає тата, тато — твій»). Кожен бойовий виліт — це переживання дружини, батька. Їхні розповіді надають емоційності твору, глядач встигає не просто пізнати героя стрічки й послухати його розповіді, а й полюбити його. Зараз Смерека навчається в Університеті оборони України. Фільм «Захисники неба» вибудовано в стрімкому темпі, динамічний монтаж свідчить про майстерність автора. Знято роботу з перспективи людяності. Пілоти — еліта Збройних сил розкриваються не лише як професіонали високого класу, а й як цікаві особистості. В цьому заслуга автора, який уміє вибудувати контакт з персонажами фільму. А це — запорука успіху. «Захисників неба» можна переглянути в інтернеті.

Образи письменників у фільмі «Будинок “Слово”. Нескінчений роман»

Лариса Брюховецька

Раїса Трояккер — Валерія Ходос у фільмі «Будинок «Слово». Нескінчений роман». Режисер Тарас Томенко, 2024.

Інтерес до Культурного Відродження, знищеного Сталіним і його сатрапами, в Україні відчутно зріс після того, як російські загарбники/каратели показали українцям і світові своє садистське обличчя. Слід віддати належне історикам літератури та мистецтвознавцям, які останні три десятиліття досліджують те Культурне Відродження. До речі, досліджують двома шляхами: одні — занурюючись у творчість, інших більше цікавить приватно-побутове життя письменників. Додушилися й телевізійники, створивши чимало передач і документальних стрічок, які показали на різних телеканалах і які можна знайти в інтернеті. До трагічних сторінок українського відродження звернувся і кінематограф. Документальна стрічка «Будинок «Слово»» Тараса Томенка з успіхом ішла в прокаті. Довгий час не сходив з екранів ігровий фільм цього ж режисера «Будинок «Слово»: нескінчений роман».

Слова глядача після сеансу: «Треба прочитати про письменників 1920-х», — засвідчують, що Любов Якимчук і Тарас Томенко автори сценарію заінтригували, заохотили розширити пізнання цього феномену. Завдяки чому?